

ЧИРВА Владислава Едуардівна,
 здобувач вищої освіти факультету
 підготовки фахівців для
 органів досудового розслідування
 Національної поліції України
 Дніпровський державний університет
 внутрішніх справ,
 м. Дніпро

Науковий керівник:
РЕЗВОРОВИЧ Кристина Русланівна,
 доктор юридичних наук, доцент
 завідувач кафедри цивільно-правових
 дисциплін
 Дніпровський державний університет
 внутрішніх справ,
 м. Дніпро

РЕФОРМА АПЕЛЯЦІЙНОГО ТА КАСАЦІЙНОГО ПЕРЕГЛЯДУ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Реформа апеляційного та касаційного перегляду є одним із ключових напрямів модернізації судової системи, спрямованим на підвищення ефективності правосуддя та забезпечення права особи на справедливий суд. Актуальність цієї теми зумовлена необхідністю подолання надмірної тривалості судового розгляду, уніфікації судової практики та зміцнення довіри суспільства до судової влади. В умовах євроінтеграційних процесів особливого значення набуває вивчення міжнародного досвіду організації апеляційного й касаційного перегляду, зокрема стандартів Ради Європи та практики Європейського суду з прав людини. Порівняльний аналіз зарубіжних моделей дозволяє виявити як ефективні інструменти фільтрації судових справ, так і механізми гарантування єдності правозастосування. У цьому контексті дослідження тенденцій реформування апеляційного та касаційного перегляду набуває важливого теоретичного й практичного значення для подальшого розвитку національного процесуального законодавства.

У межах цивільного процесу реформа апеляційного та касаційного перегляду розглядається насамперед як інструмент забезпечення балансу між правом на судовий захист і принципом процесуальної економії. Як слушно зазначає В. В. Комаров, апеляційне та касаційне провадження мають виконувати не повторювальну, а коригуючу функцію, спрямовану на виправлення судових помилок і формування єдності судової практики. У цьому контексті ключового значення набуває запровадження процесуальних фільтрів, які обмежують доступ до касаційного перегляду лише справами, що мають істотне правове значення. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку цивільного судочинства та сприяє зменшенню надмірного навантаження на суди вищих інстанцій [1, с. 100-103].

Суттєвим елементом реформи є трансформація апеляційного перегляду з моделі «повторного розгляду справи» до моделі перевірки законності й обґрунтованості судового рішення в межах доводів апеляційної скарги. На думку С. Я. Фурси та Є. І. Фурси, така зміна сприяє підвищенню ролі суду першої інстанції та дисциплінує учасників процесу щодо належного обґрунтування своїх вимог і заперечень. Водночас це посилює значення принципу змагальності та диспозитивності в цивільному процесі. У науковій літературі підкреслюється, що ефективна апеляція має поєднувати обмеження у повторному дослідженні доказів із реальними гарантіями виправлення судових помилок [2].

Реформа касаційного перегляду в цивільному процесі тісно пов'язана з концепцією «касації як суду права», що відповідає європейським стандартам. Як зазначає О. В. Дзера, касаційна інстанція не повинна втручатися у встановлення фактичних обставин справи, а має зосереджуватися на правильності застосування норм матеріального та процесуального права [3, с. 44-47]. Такий підхід сприяє формуванню сталої та передбачуваної судової практики. У працях М. М. Ясинка також наголошується, що обмежений доступ до касації не порушує права на справедливий суд за умови ефективного апеляційного перегляду [4].

Важливе місце в науковому аналізі посідає міжнародний досвід реформування апеляційного та касаційного провадження в цивільних справах. Дослідники, зокрема Н. Ю. Голубєва та І. В. Спасибо-Фатєєва, звертають увагу на практику держав-членів ЄС, де касаційні суди виконують функцію уніфікації права, а не індивідуального захисту у кожній справі. Вплив практики Європейського суду з прав людини проявляється у вимозі забезпечення доступності суду та пропорційності процесуальних обмежень. Таким чином, імплементація міжнародних стандартів у цивільний процес України має відбуватися з урахуванням національних правових традицій і реальних потреб судової системи [5, с. 150-159].

Отже, реформа апеляційного та касаційного перегляду в цивільному процесі спрямована на підвищення якості судових рішень і забезпечення єдності правозастосування. Запровадження процесуальних фільтрів та обмеження повторного дослідження доказів відповідає концепції процесуальної економії та сучасним європейським стандартам судочинства. Водночас ефективність таких змін можлива лише за умови належного функціонування суду першої інстанції та реальної доступності апеляційного перегляду. Міжнародний досвід і практика Європейського суду з прав людини свідчать, що касаційний перегляд має виконувати насамперед правоустановчу та уніфікаційну функцію. У цьому контексті подальше вдосконалення національного цивільного процесуального законодавства потребує збалансованого поєднання міжнародних стандартів із національними правовими традиціями.

Список використаних джерел:

1. Пилип'юк В. Суд як обов'язковий суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9bb23ea4-0b8d-4c55-a4af-21259b4ef22e/content>
2. Фурса С. Я. Цивільний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент.: у 2 т. – К. : Вид. КНТ. С. 862.

3. Бігняк О. В. Окремі проблеми у механізмі захисту корпоративних прав: теорія та практика. Серія право. Випуск 43. Том 3. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/No.43-3.pdf>

4. Цивільне процесуальне право України : підручник : у 2 т. Т. 2 / за заг. ред. д-ра юрид. наук, професора, академіка М. М. Ясинка. Вид. 2-ге, переробл. та допов. Київ : Алерта, 2021. 572 с.

5. Вісник Національної академії правових наук України. Редкол.: О. Петришин та ін. Харків: Право, 2023. Т. 30, № 1. 272 с.

ЧЕПІК Артем Максимович,

здобувач вищої освіти факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Національної поліції України
Дніпровський державний університет внутрішніх
справ,

м. Дніпро

Науковий керівник:

ЮНІНА Марина Петрівна

кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін ФПФПКПНПУ,
Дніпровський державний університет внутрішніх
справ,

м. Дніпро

ЮРИСДИКЦІЙНІ ІМУНІТЕТИ ДЕРЖАВИ У СПОРАХ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ФІЗИЧНИМ ОСОБАМ: СУЧАСНА ПРАКТИКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Юрисдикційний імунітет держави є одним із фундаментальних принципів міжнародного публічного права, що бере свій початок із латинського постулату *par in parem non habet imperium* – рівний над рівним влади не має. Водночас із розвитком міжнародних відносин та зростанням кількості випадків, коли держави заподіюють шкоду приватним особам, постало питання щодо допустимих меж такого імунітету [1, с. 23]. Сучасна міжнародно-правова доктрина та практика свідчать про поступову трансформацію від концепції абсолютного імунітету до обмеженого (функціонального) [2, с. 45].

Правовою основою регулювання юрисдикційних імунітетів держави на міжнародному рівні є Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їхньої власності 2004 року [3]. На рівні Ради Європи чинною залишається Європейська конвенція про державний імунітет 1972 року [4], яка закріплює принцип обмеженого імунітету та передбачає низку категорій справ, у яких держава не може посилатися на імунітет.